

ספר לשמור ולעשות

והוא ספר מצוות התורה

כולל תרי"ג מצוות לדעת הראשונים מוני המצוות
בה"ג, רבינו סעדיה גאון, רמב"ם, ראב"ד, רמב"ן, סמ"ג,
סמ"ק, יראים, חינוך, זהר הרקיע, רבינו יונה, וחרדים
משולבות יחד לפי סדר פסוקי התורה
עם שאר פסוקי התורה שיש בהם ציווי
ואינם מן המניין במנין המצוות

עם ביאורים על כל ציווי שבתורה
הטעם למנותו או שלא למנותו

חברתי בעזה"י
יום טוב ליפמאן שרייבער
בן הרה"ג ר' שמעון מנואל שליט"א בעמח"ס באר שמעון

ליקוואוד נ. דז. יצ"ו
שנת תשפ"ו לפ"ק

כל הזכויות שמורות

Y.T.L. Schreiber
400 2nd Street
Lakewood, NJ 08701

(732) 905-8942

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.665.7002 | 732.387.7841

Yaakov E. Forchheimer
604 Sixth Street
Lakewood, NJ 08701
732-364-4919

יעקב אפרים הכהן פארכהיימער
מו"ץ בק"ק
ליקוואוד יצ"ו

גס"ד

הנה יקדי מוה"ר יום טוב ליפאין בן מוה"ר שמעון מנחם שריגער זצ"ל
חבר סגל קצ"ח וחלוצי הצנין מנחם גר"צ מצוה וקראו למח בילדול
ספר לשמור ולעלות
וכבר איננו נברין להיוז סודר מגיד במלכותו בספרו ולמוד ולמד
שבו באר מצות תשמיש תורה באדיבור באר גיטוב, ונכחו הרה מנחם
למנוח על מנחם ולעלות
יזכר הרה המהדר לעולם ולעלם באחזקת אל תורה על ימיו ולתעלה גריב
במורה עלו ולמד עזר ספרים עלונים כאלו.
על צאת באחזקת על תעלה יאור למען אלע, כפר ויעל בלבר ולעז
ועקב אפרים הכהן פארכהיימער

הסכמה שקבלתי לספר ללמוד וללמד

YESHIVA M'KOR CHAIM

BAIS MEDRASH D'RABBEINU RAV BINYOMIN PALER זצוק"ל

ROSHI HAYESHIVA
HARAV YITZCHOK PALER SHLIT" A
HARAV SIMCHA BUNIM SHLIT" A
HARAV ZECHARIA PALER SHLIT" A

ישיבה גדולה מקור חיים

בית מדרשו של רבנו הגאון רבי בנימין פאלער זצוק"ל

ראשי הישיבה

הרב יצחק פאלער שליט"א
הרב שמחה בונם פאלער שליט"א
הרב זכריה פאלער שליט"א

הן כל יקר ראתה עיני ספר ללמוד וללמד אשר חיבר ידידי ש"ב הרה"ג יו"ט ליפמאן שליט"א
בנו של ידיד נפשי הרב הגאון ר' שמעון מנאל שליט"א למשפחת הסופרים, חיבור על הלכות
ת"ת אשר עם היותה רק אחת מהמצוות, מ"מ שקולה היא כנגד כולן ועולה על כולנה, ויש
כו"כ פרטי דינים ודקדוקים שמפוזרים בכמה מקומות.

ואי לזאת אפריון נמטייה לברי' דר' שמעון שרחש לבו לערוך חיבור ערוך ומסודר על הלכות ת"ת
שמבאר העינים לאשורם שיטות הראשונים ואחרונים בד"ז ודקדק טובא בדבריהם, שהיטיב
להשכיל ולבאר בטוט"ד בבהירות.

ומה גם בידועי ומכירי קאמינא בזכרי כבוד הרב הנ"ל עוד בשבתו בשבת תחכמוני לפני אאמו"ר
מן הראש ישיבה זצוק"ל שהיה שקוע בלימוד ברצינות ולמד ביגיעה ובבהירות.

ואברך בזה כבוד המחבר שליט"א שיזכה לשבת בבית ה' כל ימי חייו ללמוד וללמד בתוך נחת
והרחבה.

ח' סיון תשס"ח
ו' שמר אאמ"ר ה' ה' ה' ה'
אמ"ר ב' זצוק"ל אאמ"ר

ארי' מלכיאל קוטלר
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ. דו.

הפוח ארבעה חמשה
וששה מצדו כולל
באמצעו חמשה

[illegible]

מכתב ברכה מאת אמו"ר שליט"א

לכבוד בני יקירי, בן חכם ישמח אב, מרביץ תורה לתלמידים ומזכה את הרבים, הרה"ג רבי יום טוב ליפמאן שליט"א,

נתתי שמחה בלבי, בראותי מעשה ידיך להתפאר, חיבור שלם על תרי"ג מצוות שנאמרו למשה בסיני, שנכללו בהם כל דיני התורה, עם כל שיטות הגאונים והראשונים בזה והחילוקים שביניהם, אשר יגעת בענין זה רבות בשנים עד שעלה בידך לחבר הספר הנפלא הזה, שהיא משנה סדורה וברורה במצוות התורה, אשר ימצא בה הקורא כל שיטות הראשונים במקום אחד מפורשים ומבוארים כשולחן הערוך. וגם לרבות, שמדי עברך על דברי הראשונים נתחדשו לך הערות ישירות וחידושים נפלאים, בדרכך הסלולה והבהירה.

וכבר זכית להוציא לאור ספר ללמוד וללמד, המקיף כל ענין מצות תלמוד תורה, ויהללוהו בשערים המצוינים בהלכה, כי נתבררו בו הרבה נקודות שהיו עמומות בהלכות תלמוד תורה, ועכשיו הלכת מחיל אל חיל להביא לבית הדפוס ספר לשמור ולעשות, שהוא מקיף כל מצוות התורה, ונתבררו בו הרבה נקודות ונתחדשו בו הרבה כללים ויסודות, אשריך שזכית לכך.

והתענגתי מאוד לראות פרי עמלך ויגיעך, כי זכרתי ימים מקדם בשנות בחורוטיך אשר התחלת לעיין ולהתעמק בענין זה בזמן הפנאי זעיר שם זעיר שם, ומאז ועד עתה לא משכת ידך מלימוד הזה, ומידי שנה ושנה הוספת ללמוד נקודות נוספות ושיטות אחרות, והתאמצת והתחזקת לחזור וללבן ולבאר כל פרט ופרט, וקובץ על יד רבית, פרוטה לפרוטה הצטרפת, חרשת וזרעת וקצרת, וגם כאשר נטלת על עצמך עול הלימוד עם התלמידים לא התרפית מלימוד הזה הכוללת כל דיני התורה, עד שיצא מתחת ידך הבנין המפואר הזה. ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה לראות פירותיך המתוקים מדבש ונופת צופים, המשמחים את הלב ומאירים את העינים.

ומקרב לב אברכך, יהי רצון שתזכה לזכות את הרבים בספר הנפלא הזה, לשמור ולעשות, ולהוציא לאור עוד חיבורים נפלאים כאלו, ולהמשיך בעבודתך הקדושה להגיד שיעורים לתלמידים רבים והגונים, ותזכה עם נו"ב לנחת מצאצאיך החשובים והיקרים, מתוך בריאות ומנוחה והצלחה, לאורך ימים ושנים.

אביך אוהבך,
שמעון מנואל שרייבער
אדר תשפ"ו

מכתב ברכה מאת מו"ח שליט"א

יום ד' לפרשת במדבר מ"א למספר בני ישראל תשפ"ו לפ"ק

לכבוד חתני כבני, המוכתר בכל מידה נכונה, הגאון הרב יום טוב ליפמאן שליט"א,

הנה כתוב במשלי: "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני", ואכן אביע בזה נאמנה את גודל שמחתי בראותי אותך מפיץ מעיינותיך חוצה, כיד ה' הטובה עליך, להגדיל תורה ולהאדירה.

כבר זכית להוציא לאור לפני שנים ספר ללמוד וללמד על הלכות תלמוד תורה, וכן את ספרי וידבר דוד, שיעורי הלכה של זקנך הגדול הגאון רבי דוד העללער זצ"ל. ועתה הוספת לחבר ספר נוסף, ספר לשמור ולעשות על תרי"ג מצוות כפי סדר התורה. ובוודאי יהנו וישתעשעו בו רבים, וימצאו בו תועלת מרובה.

ובפרט ביודעי שכל הדברים נתחברו מתוך עמל ויגיעה רבה, לברר וללבן יסוד הדברים לאמיתתה של תורה, בכשרון רב מתוך שקידה עצומה.

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, על רוב חסדיו עמדי, ועל הזכות הגדולה אשר נפלה בחלקי לראות את אור התורה מתרבה על ידיך, ועולם התורה מתעלה בחיבוריך הנכבדים.

ותפילתי לאל, שתזכה אתה יחד עם רעייתך בתי מרת לאה מירל תחי', לרוות רב נחת מכל יוצאי חלציתם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

עוד אבקש מבורא כל עולמים, שכה יתן ה' וכה יוסיף, שתזכה לחדש עוד חידושים נפלאים ממעיינות התורה, מתוך הרחבת הדעת, מנוחת הנפש ובריאות הגוף לאורך ימים ושנים טובות.

החותם בברכה ובאהבה, חמיך
אשר אנשיל יחזקאל פאשקעס

הקדמה

**הלומד על מנת ללמד
מספיקין בידו ללמוד וללמד,
והלומד על מנת לעשות
מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות**
(אבות ד' ה')

המשנה מונה שני אופנים של לימוד, על מנת ללמד ועל מנת לעשות, ומשמע שזה שלומד על מנת ללמד אין בדעתו לעשות ולקיים מה שהוא לומד, וזה תמוה דאם כן למה מספיקין בידו ללמוד וללמד. ומפרש התוספות יום טוב, דודאי אף זה שלומד על מנת ללמד בדעתו לעשות ולקיים את דברי התורה, אמנם לא זו היתה מחשבתו בלימודו, והמעלה של הלומד על מנת לעשות היא שמחשבתו בלימודו היתה על כוונה הזאת לעשות ולקיים את התורה שהוא לומד, ובזה תעלה בידו מה שהיתה מחשבתו, שמספיקין בידו גם לשמור ולעשות.

ואפשר לפרש כן מה שכתוב בספר יהושע, שאמר הקב"ה ליהושע, רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר תלך, לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל (יהושע א ז-ח). והנה גם כוונת פסוק הראשון היא להתחזק בלימוד התורה, כדפרש"י (שם) רק חזק ואמץ מאד בתורה כמו שהוא אומר לשמור לעשות ככל התורה, וא"כ קשה למה חזר הפסוק על אותו הענין פעמיים. ואפשר לפרש כוונת הפסוק למען תשמר לעשות שתהיה מחשבתו וכוונתו למען לשמור ולעשות, על דרך הלומד על מנת לעשות, כי אז מובטח הוא להצליח את דרכו. וכעין זה פירש הב"ח (בתחלת סימן תרכ"ה) בכל מקום שהתורה מצוה איזה מצוה בהוספת טעם למען וגו' שהכוונה שצריך שכך תהיה מחשבתו וכוונתו, וכן י"ל בזה שהמכוון הוא שתהיה לימודו באופן של על מנת לעשות, ובזה תעלה בידו מה שהיתה מחשבתו, כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל.

ומבואר עוד, שכדי לזכות לזה צריכה הלימוד להיות על דרך של לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה, וגם תהיה הלימוד וההשתדלות בקיום המצוות באופן של חזק ואמץ מאד.

ואיתא במסכת ברכות (לב:): ארבעה צריכין חיזוק, ואלו הן, תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ, תורה ומעשים טובים מנין, שנאמר רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה, חזק בתורה ואמץ במעשים טובים וכו'. ומפרש המהרש"א דחזק ואמץ קאי על לשמור לעשות, לשמור היינו לימוד תורה כדאמרינן בעלמא ושמרת זו משנה, ולעשות זו מעשים טובים.

וכן כתוב על דרך זה בסוף ספר יהושע (כג ו) שאמר יהושע בסוף ימיו לכלל ישראל וחזקתם מאד לשמר ולעשות את כל הכתוב בספר תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל, וזהו אותו הציווי שצוהו הקב"ה, וגם הוא נקט לשון התחזקות, שהתורה ומעשים טובים צריכים חיזוק, וכשלומד באופן כזה הוא שמספיקין בידו גם לשמור ולעשות, ומובטח הוא להצליח בדרכיו.

והרמב"ן (דברים יב כב) מפרש כוונת לשמור ולעשות בנוגע לקיום מצוות לא תעשה ומצוות עשה, וז"ל, מצינו לשון חזק במצוות, שאמר הקב"ה ליהושע רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוץ משה עבדי, וכן אמר יהושע לישראל וחזקתם מאד לשמור ולעשות את כל הכתוב בספר תורת משה, וזה במצוות כולן, ולשמור ירמוז ללא תעשה, ולעשות ירמוז למצוות עשה.

והנה מאחר שצריכה הלימוד להיות על מנת לעשות, לכן כשלומדים בתורה צריכים להבין את הציוויים הכתובים בה [וכעין דברי הרמב"ן באגרתו, כאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימן]. וזה לשון השל"ה (בתחלת חלק תורה שבכתב), קונטרס זה הנני מחבר בעזרת ה' יתברך וכו' בענין גודל המצוה שציוו רז"ל להשלים פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום, ובדאי הכוונה היא ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, על כן צריך האדם לידע ולהתבונן בכל פרשה ופרשה ולהבין ענין המצוות הכתובים בזאת הפרשה, הן מצוות עשה הן מצוות לא תעשה, עד תשלום כל התרי"ג, אף שהרבה פרשיות הן שלא נמצא שם איזה מצוה, ואף שאינה מצוה פרטית מתרי"ג מכל מקום היא מצוה רבה, והיא ענף ממצוה שהיא נמנית בתרי"ג, עכ"ל השל"ה. ומאחר שיש מחלוקת גדולה בין הראשונים איך למצוא את תרי"ג המצוות בתורה, וכן יש ציוויים בתורה שאינם נמנים מחמת איזה טעם, עלה על לבי לסדר ולשלב דעתם של גדולי מוני המצוות ביחד כפי סדר הפסוקים, והוספתי גם הציוויים שאינם נמנים, וגם ביארתי הטעם למנותם בתרי"ג מצוות או שלא למנותם.

והנה ענין מנין המצוות התחלתי ללמוד ביחד עם אחיי לפני הרבה שנים, ובפרט עם אחי הרב יחיאל שליט"א שלמדנו ביחד מנין המצוות כפי סדר החינוך בחג השבועות של כל שנה ושנה, ומאז ועד עתה הוספתי על זה להכניס גם דברי שאר מוני המצוות על דרך החינוך שסידר המצוות כפי

סדר פסוקי התורה, ומידי עסקי בזה נתחדשו בעז"ה חידושים וביאורים, וזוהי הספר אשר אני נותן לפניכם היום, ומעומקא דליבאי אודה את ה' שהגעתי הלום לברך על המוגמר.

וידעתי גם ידעתי שכל מה שכתבתי בזה עדיין אינו שלימות הענין, מלבד מה שענין מנין המצוות לפי דברי מוני המצוות היא כמו מים שאין להם סוף, גם צריכים להיות בקיין בכל דברי חז"ל והראשונים כדי לברר כוונת מוני המצוות ולבאר טעמיהם, וידעתי מיעוט ערכי כדי לדעת ולפרש דבריהם באופן ברור, אבל השתדלתי לפרש כפי הבנתי, ופרשתי הדבר כשמלה, וישמע חכם ויוסיף לקח. ותמכתי יסדוטי על דברי הרמב"ן בסוף ספר המצוות שכתב בזה הלשון, זה אשר ראינו לכתוב בענין חשבון המצוות אשר נתעוררו בו בעל ההלכות, והרב [הרמב"ם], וזולתם מגאוני הדורות, וכתבנו במחלקותיהן כפי הנראה אלינו במיעוט הפנאי ורוב הטרדות ובצוק העתים, ובאמת שחשבון המצוות הוא דבר אשר אני חושד בו את כולנו, ומניח ביאור אמתו במחשבתי למי שהניחו לו כל הספיקות, נאמר בו אנחנו החסרים מה שאמרו השלמים בכל חכמה (מנחות מה.) אליהו עתיד לפרש פרשה זו, עכ"ל הרמב"ן.

מעומק הלב אודה כבוד הורי היקרים אאמו"ר הרה"ג ר' שמעון מנואל שרייבער שליט"א בעמח"ס באר שמעון ואמי מורתי האשה החשובה מרת פעריל פרומט תחי', אשר גדלני בתורה ויראת שמים, והראוני את הדרך אשר אלך בה. וכן אודה כבוד מורי חמי מוה"ר אשר אנשיל יחזקאל פאשקעס שליט"א, וחמותי החשובה מרת מרים אסתר תחי', אשר מאז שנכנסתי לבייתם שהיא בית גדול של תורה וחסד למדתי מהם הרבה בחשיבות התורה ולומדיה, ואיך להטיב ולהתחסד עם כל אדם. ובמיוחד אודה את אשתי החשובה מרת לאה מירל תחי' העומדת תמיד לימיני בכל דבר, ונוטלת על עצמה כל טרדוטי כדי שאוכל לעסוק בתורה ועבודה, ובזכותה הגעתי להוציא ספר זה לאור עולם, וזכות הספר שלה היא.

ואסיים בתפלה שאזכה תמיד ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה, ולראות את כל בני משפחתי הולכים על דרך התורה והמצוות, ויהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו.

יום טוב ליפמאן שרייבער

אייר תשפ"ו לפ"ק

הספרים של מנין המצוות שהובאו בספר זה:

(א) ספר הלכות גדולות - בה"ג

כפי דברי הרא"ש טרוביב זצ"ל בגליון הבה"ג, והוספתי מדברי הגרי"פ פערלא זצ"ל (בספרו על ספר המצוות לרבינו סעדיה גאון) כשהוא חולק על הראש"ט

(ב) רבינו סעדיה גאון

כפי ביאור הגרי"פ פערלא זצ"ל בספרו הגדול על ספר המצוות לרס"ג

(ג) רמב"ם

מספר המצוות להרמב"ם, עם הוספות ממה שכתב במנין הקצר שבתחלת ספר משנה תורה [באותן המצוות שאין הרמב"ם מונה כתבתי לפני המצוה מי הוא שמונה אותה המצוה]

(ד) ראב"ד

מהשגותיו על מנין הקצר של הרמב"ם בתחלת ספר משנה תורה

(ה) רמב"ן

מדבריו בספר המצוות להרמב"ם, עם הוספות מפירושו על התורה

(ו) ספר מצות גדול - סמ"ג

(ז) ספר מצות קטן - סמ"ק

(ח) ספר יראים

כפי הנדפס בספר יראים השלם עם פירוש תועפות ראם

(ט) ספר החינוך

בדרך כלל שיטתו כהרמב"ם [לבד ממצוה אחת שהוא מונה מצוה אחרת במקומה, כנראה שהיה לו בזה גירסא אחרת], אמנם לפעמים מביא הוא המצוה במקום אחר, שלא מהפסוק שהרמב"ם הוציאה משם

(י) זהר הרקיע [לרשב"ץ]

מדבריו בספרו על אזהרות הרשב"ג, ובסוף הספר עשה חשבון איך למנות תרי"ג המצוות למעשה

(יא) שערי תשובה לרבינו יונה

שהוא מונה שם הרבה מצוות שאין הרמב"ם או שאר מוני המצוות מונים אותם בתוך תרי"ג המצוות

(יב) ספר חרדים

כתב המשנה ברורה סוף סימן קנ"ו, יש הרבה והרבה [מצוות] שלא הובאו בהשו"ע, ונמצאים בספר מוני המצוות הרמב"ם והסמ"ג והחינוך, וביותר בספר חרדים כי הוא קיבץ מכל הראשונים הקורמים לו בהמצוות הנוהגות למעשה בזמן הזה

תוכן הענינים

פתיחה

כא	מנין המצוות
לב	הראשונים מוני המצוות
לז	מנין המצוות של בה"ג
מו	מנין המצוות של רס"ג
עב	מצוות דרבנן
עט	שבע מצוות בני נח

ספר לשמור ולעשות

צג	ספר בראשית
ק"ב	ספר שמות
רעו	ספר ויקרא
תצז	ספר במדבר
תקצב	ספר דברים
תתכט	מצוות דרבנן במנין תרי"ג
תתלג	מפתחות

כללים בספר זה:

(א) אותם הפסוקים שנמנו למצוה לפי דעת הרמב"ם, הבאתי אותם בסתמא, בלא להקדים מי הם המונים אותו הפסוק למצוה.

(ב) אותם הפסוקים שנמנו רק לפי איזה משאר מוני המצוות, אבל הרמב"ם אינו מונה אותם, בין אם זה משום שלדעתו אין זה מצוה כלל ובין אם זה משום דלדעתו נמנה המצוה במקום אחר בתורה, הקדמתי וכתבתי לפני העתקת הפסוק מי הם המונים אותו הפסוק למצוה.

(ג) אותם הפסוקים שאינם נמנים לפי שום אחד ממוני המצוות, בין אם זה משום שבאמת אין באותו פסוק ציווי ובין אם זה משום שהוא כפילות המצוה שנמנה במקום אחר, הקדמתי וכתבתי לפני העתקת הפסוק 'אינו ממנין תרי"ג', וגם הכנסתי כל אותה המצוה מעט לצד שמאל כדי להיות סימן שאין זה דומה לשאר הפסוקים שנמנים לכל הפחות לפי איזה ממוני המצוות.

(ד) כשציינתי למצוה שנמצא במקום אחר, וכתבתי שנמצא בפרשה פלוני מצוה פלוני, הכוונה היא לסימני האותיות שבספר זה.

מנין המצוות

תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה

איתא בגמרא במסכת מכות (כג:): דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם, אמר רב המנונא מאי קרא, תורה צוה לנו משה מורשה, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.

וממשיך הגמרא, בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', בא עמוס והעמידן על אחת וכו'. ותמה על זה המהרש"א, הרי ודאי שצריכים לקיים כל המצוות כולם, וכשהעמידום על אחת עשרה או שש או שלש או אחת אין זה מסלק מעלינו החיוב לקיים שאר המצוות מהתרי"ג מצוות, וא"כ מה הכוונה שהעמידום על פחות מתרי"ג מצוות. ומפרש המהרש"א שהכוונה הוא שכללים הם שכוללים תרי"ג הפרטים.

ומשמעות הענין הוא שסך הכל הם תרי"ג מצוות, וזהו באופן של פרטים, וכשעושים כללים אז יש אחת עשרה או שש או שלש או אפילו רק אחת שהם כללים שכוללים בהם את תרי"ג הפרטים.

התרי"ג מצוות הם שרשים ולא פרטים

אמנם יש מקור לומר שכל התרי"ג מצוות הם נמי כמו כללים, והוא מה שמתמיה בעל המעלות התורה (בתחלת ספרו) על מה שהראשונים והאחרונים האריכו לברר מה הם התרי"ג מצוות, וכל אחד ואחד סותר מנינו של חבירו בסתירות וקושיות עצומות, ועל כולם יש קושיות גדולות עד כדי שאין בזה דבר ברור כלל, ואיך יתכן דבר כזה. ונראה לבאר כוונת קושייתו,

דאיך יתכן דבר כזה שלא נדע מה הם התרי"ג מצוות, הרי התרי"ג מצוות זה שורש תורתנו ועבודתנו וזה ודאי דבר שהיה צריך להיות ברור, ואיך לא נדע עיקר ויסוד של מצוות הבורא.

ומבאר המעלות התורה על פי מה שהוא מביא בשם אחיו הגר"א לבאר הענין, וזה לשונו, שרש הדבר, שבדאי ליכא למימר שלא יכנסו תחת גדר המצוות רק תרי"ג מצוות ולא יותר, שאם כן מבראשית ועד בא אין בהם רק שלשה מצוות, גם הרבה פרשיות שבתורה שאין בהם שום מצוה, וזהו דבר שאין מתקבל. אלא באמת כל דיבור ודיבור שבתורה שיצא מפי הגבורה היא מצוה בפני עצמה, והנה באמת המצוות רבו ועצמו עד אין מספר, עד מי שיש לו עיון השכלי ולב מבין ויכול להתנהג בכל פרטי עניניו והנהגותיו מקטן ועד גדול על פי התורה והמצוה, ואז היתה מצוה בכל עת ובכל רגע עד אין מספר, כאשר הובא הרבה מעשים מהקדמונים ז"ל בגמרא ובמדרשים מאשר נהגו הנהגותם על פי התורה, ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד. ומה שהוזכר תרי"ג אינו אלא שרשים, אבל הם מתפרשים לענפים הרבה, ובאמת דבר זה נעלם מאתנו איזה מהם שרשים ואיזה מהם ענפים, ואין מהצורך לדעת זאת כי בכל מצוה ומצוה ובכל דיבור מדיבורי התורה נכלל כל התורה וכל המצוות כולן כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן.

הרי שגם סכום מספר תרי"ג מצוות אין זה מספר הפרטים אלא מספר השרשים, ועל דרך זה באו אח"כ והעמידום על פחות מזה, דהיינו שעשו שרשים מועטים שכוללים הרבה יותר בכל שורש ושורש. וזהו מה שכתב המעלות התורה שלכן הוא שיתכן שלא יהיה מספר התרי"ג דבר ברור, כיון שאין מספר זה כולל הכל, והמחלוקת הוא רק בנוגע לדעת מה היא השורש ומה היא הענף, ואין זה כל כך מהצורך לדעת.

והוסיף עוד במעלות התורה [כנראה שגם זה מהגר"א], שבאמת גם כל ענף ופרט של המצוות יש לו ענין של שורש וכלל, והוא שכל פרט באמת כולל הכל. וזה לשונו, ולכן נמשלה תורה לעץ, כמו שנאמר כי עץ חיים היא למחזיקים בה, כמו שהעץ שורש אחד נתפשט לכמה ענפים, וכל ענף וענף לכמה שרביטים, וכל שרביט ושרביט לכמה פירות, וכל פרי יש בו כמה גרעינים, וכל גרעין יש בו כח לצמוח אילן שלם עם השרשים וענפים ושרביטין ועליו ופירות וגרעינים בתוכם, עם כח המצמיח עוד אילן, וכן לאין תכלית, וכן מכל ענף יכול לנטוע אילן

שלם עם כל הפרטים הנ"ל כמו שכתבו הפילוסופים, כן הוא בדיבורי התורה והמצוות, כל דיבור ודיבור ומצוה כולל כל המצוות וכל הדיבורים.

וכן כתב השל"ה (בתחלת חלק תורה שבכתב אות ח') וז"ל, וכדי ללמדך בינה להשכיל ולהבין את הדבר הזה צריך שתדע כי המצוות כלולות זו מזו, וכל מצוה מתרי"ג מצוות ברוחניותה כוללים כל רוחניות התרי"ג, כי המצוות תלויות בספירות וכמו שהספירות כלולות זו בזו כנודע במקום אחר, הרי כל מצוה ומצוה היא כלל ופרט, כי בכל מצוה נכללים כל המצוות.

נמצא לפי זה שבאמת אין חילוק בין השורש להענף, דהיינו התרי"ג מצוות שהם שרשים עם כל דיבורי התורה שהם מצוות שנכללים בה, כי גם הפרטים הם כמו שרשים כי הם כוללים כל התרי"ג מצוות בכל אחת מהם. ומה שעשה עמוס והעמידן על אחת, באמת כן היא בכל אחד מדיבורי התורה שהוא כולל הכל, והחילוק הוא רק שכל דיבור שכולל הכל עדיין אין עליו שם שורש, כמו גרעין הפרי, שאף שכולל הכל אבל אין עליו השם שורש, משא"כ צדיק באמונתו יחיה הוא שורש הכולל הכל. ומובן ממילא שאין כל כך מהצורך לדעת מהי השורש ומהי הענף.

התרי"ג מצוות הם מנין הציוויים

והנה נראה דעדיין אין כל זה מספיק כדי ליישב הערת המעלות התורה במחלוקת הגדולה בענין מנין המצוות, כי באמת עדיין מהצורך היא לדעת מה הם התרי"ג מצוות. וזה משום שאף לדברי הגר"א עדיין יש חילוק גדול בין המצוות לשאר הדברים הנלמדים מדיבורי התורה שנכללים בהם, כמבואר בדברי הגר"א עצמו, וזהו שאלו התרי"ג הם ציוויים, שכל אחד מ ישראל מצווה לקיימן בתורת ציווי ומצוה פרטי בעשיית אותן הדברים, משא"כ שאר דיבורי התורה אף שודאי יש ללמוד מהם הנהגות איך להתנהג על פי תורה וכמו שעשו הקדמונים, אבל אין עליהם שם ציווי, וכלשון הרמב"ן בספר המצוות (על הרמב"ם עשה א') אין מנין התרי"ג אלא גזרותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה. וזה מבואר בלשון הגמרא דרבי שמלאי הכניס הכל בכלל מצוות שנאמרו לו למשה, וכלשון הפסוק תורה צוה לנו משה שתרי"ג מצוות נצטוינו עליהם לקיימן. וכן מה שבא דוד והעמידן על אחת עשרה היינו שהעמיד אלו התרי"ג מצוות על אחת עשרה, והיינו שאלו אחת עשרה כוללות כל הציוויים